

Beantwoording vragen uit het Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving (IAK)

1. Wat is de aanleiding?

Een van de belangrijkste conclusies van de evaluatie van de Tweede Kamerverkiezing van 15 maart 2017 was dat de in de Kieswet geregelde procedure van uitslagvaststelling transparanter en beter controleerbaar moet worden gemaakt, en dat er in deze procedure onvoldoende gelegenheid is om fouten in het telproces tijdig te constateren en te corrigeren. Dit wetsvoorstel voorziet daarom in hoofdzaak in de aanpassing van de procedure voor de vaststelling van verkiezingsuitslagen.

2. Wie zijn betrokken?

- Gemeenten en openbare lichamen;
- vertegenwoordigende organen;
- centraal stembureaus;
- politieke groeperingen;
- ambassades en consulaten;
- kiesgerechtigden.

3. Wat is het probleem?

Een knelpunt in de huidige procedure voor de vaststelling van de verkiezingsuitslag, is dat daarin slechts beperkt tijd en mogelijkheid wordt geboden om fouten tijdig te constateren en te herstellen. Fouten die na het onherroepelijk worden van de verkiezingsuitslag en de toelating van de nieuwe leden aan het licht komen en derhalve niet meer kunnen worden gecorrigeerd, doen afbreuk aan het vertrouwen in de uitslag van de verkiezingen. Dat laatste moet zoveel mogelijk worden voorkomen.

4. Wat is het doel?

Het doel van het wetsvoorstel is om het proces van de vaststelling van de verkiezingsuitslag transparanter en beter controleerbaar te maken. Dit doel wordt bereikt door bij alle verkiezingen in alle gemeenten en openbare lichamen de stembiljetten op een centrale locatie te tellen. De stembureaus voeren op de avond van de stemming alleen een basistelling op lijstniveau uit. De telling op kandidaatsniveau gebeurt de volgende dag, op een centrale locatie, door een gemeentelijk stembureau (GSB), tijdens een openbare zitting.

De hoofdstembureaus worden afgeschaft. Dit wetsvoorstel maakt het mogelijk dat het centraal stembureau, als het een vermoeden heeft dat er fouten zitten in het proces-verbaal van een gemeentelijk stembureau, dit GSB kan vragen om opnieuw in een openbare zitting bijeen te komen om die fouten te onderzoeken en, zo nodig, te corrigeren. Om een zorgvuldige uitvoering van de werkzaamheden door alle actoren in het proces van uitslagvaststelling mogelijk te maken, wordt daarnaast de periode tussen de dag van de stemming en het eerste aantreden van de nieuwe leden van het vertegenwoordigend orgaan verlengd van acht naar dertien dagen.

De briefstembureaus bij ambassades en consulaten worden afgeschaft. Ook worden de briefstembureaus bij militaire missies afgeschaft. In plaats daarvan wordt geregeld dat kiezers in het buitenland tot de dag van stemming om 10.00 uur lokale tijd hun briefstem kunnen laten bezorgen of zelf afgeven bij een ambassade of consulaat-generaal.

Verder blijkt uit diverse adviezen van de Kiesraad dat er ook op andere, vooral technische punten verbeteringen nodig zijn in de Kieswet. Daartoe wordt (onder meer) het volgende voorgesteld.

- In navolging van het advies van de Staatscommissie parlementair stelsel (de Commissie-Remkes) krijgt de Kiesraad tot taak alle uitslagen van op basis van de Kieswet gehouden verkiezingen op te nemen in een databank met verkiezingsuitslagen.
- De persoon die kandidaat staat voor een bepaalde verkiezing mag geen lid zijn van het stembureau, het gemeentelijk stembureau of het centraal stembureau voor de desbetreffende verkiezing. Hiermee wordt beoogd (de schijn van) verstrengeling van persoonlijke belangen te voorkomen.
- Politieke groeperingen die aan een Tweede Kamerverkiezing meedoen zonder dat zij zijn vertegenwoordigd in de Tweede Kamer hoeven niet langer in elk van de twintig kieskringen mee te doen om in aanmerking te komen voor zendtijd voor politieke partijen. Dit vraagt om wijziging van de Mediawet 2008.

5. Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?

Aangelegenheden van het kiesrecht worden in beginsel in een wet in formele zin geregeld.

6. Wat is het beste instrument?

Wetgeving. Zie onder 5.

7. Wat zijn de gevolgen?

Het wetsvoorstel heeft met name gelet op de introductie van gemeentelijke stembureaus gevolgen voor gemeenten en openbare lichamen, die voor de instelling van een dergelijk stembureau verantwoordelijk zijn. Daarnaast wordt voorgesteld te regelen dat bij alle verkiezingen een hertelling na een besluit van het centraal stembureau of het vertegenwoordigend orgaan, op decentraal niveau wordt uitgevoerd.

De gevolgen voor burgers zijn minimaal. Zij krijgen de mogelijkheid om het centraal stembureau attent te maken op mogelijke fouten voordat de uitslag van de verkiezing wordt vastgesteld, zodat het centraal stembureau deze kan (laten) onderzoeken. Voor kiesgerechtigden in het buitenland wordt geregeld dat zij tot de dag van stemming om 10.00 uur lokale tijd hun briefstem kunnen laten bezorgen of zelf afgeven bij een ambassade of consulaat-generaal.